

Valtuutettu Sirpa Hagsbergin ym. valtuustoaloite lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotosta osaksi päätöksentekoa

Kaupunginvaltuusto	§ 54	08.06.2020
Kaupunginhallitus	§ 234	15.06.2020

Valtuutettu Sirpa Hagsbergin ym. valtuustoaloite lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotosta osaksi päätöksentekoa

461/00.07.01/2020

Kaupunginvaltuusto 08.06.2020 § 54

Valtuutettu Sirpa Hagsberg luki ja jätti valtuuston kokouksessa seuraavan valtuustoaloitteen:

"Lapsen oikeuksien sopimus on oikeudellisesti velvoittava ihmisoikeussopimus, joka on Suomessa ollut voimassa vuodesta 1991 lähtien. Sopimusvaltion on ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin lapsen oikeuksien sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Julkisen vallan (valtion, kuntien ja maakuntien) on turvattava ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien toteutuminen. Lapsivaikutusten arviointi on tärkeä osa lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa ja lasten oikeuksien edistämistä ja turvaamista.

Lapsivaikutusten arviointi on osa ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia. Kun tehdään ihmisiin vaikuttavia päätöksiä, on tärkeä tunnistaa päätösten vaikutukset niihin ihmisiin, joihin päätös vaikuttaa, jo ennakoita ja ottaa ne päätöksenteossa huomioon. Lapsivaikutusten arviointi mahdollistaa, että lasten edut otetaan lapsia koskevissa päätöksissä huomioon lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämällä tavalla.

Me allekirjoittaneet valtuutetut esitämme, että Naantalın kaupunki ottaa lapsivaikutusten arvioinnin automaattiseksi osaksi kunnan päätöksentekoa."

Kaupunginvaltuusto:

Valtuustoaloite merkittiin vastaanotetuksi.

Kaupunginhallitus 15.06.2020 § 234

Kaupunginjohtaja:

Kaupunginhallitus lähettää valtuustoaloitteen perusturvajohtajalle ja sivistysjohtajalle valmisteltavaksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Kaupunginhallitus:

Kaupunginjohtajan ehdotus hyväksyttiin.

Valmistelija

Sivistysjohtaja Kimmo Kuusimäki ja perusturvajohtaja Iiro Pöyhönen

Johdantoa

Lapsivaikutusten arviointi

Lapsivaikutusten arvioinnilla tarkoitetaan lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakoimista ja seurantaan erilaisten päätösten ja toimienpiteiden yhteydessä. Lapsivaikutusten arviointi on osa ihmisvaikutusten arviointia. Lapsivaikutusten arvio pohjautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteisiin eli toimii käytännössä välineenä, jolla voidaan arvioida miten lapsen oikeudet toteutuvat sekä millaisia hyötyjä ja haittoja lapsiin kohdistuvilla päätöksillä ja toiminnalla aiheutetaan. Arviointi voi olla päätöksentekoa edeltävää ennakoarviointia, toimeenpanovaiheen aikaista prosessiarviointia sekä seuranta-arviointia, joka tehdään jälkeisarviointina päätöksen vaikutuksista. Lapsivaikutusten arvioinnin on myös tarkoitus lisätä lasten osallisuutta ottamalla lapset ja lasten näkemykset osaksi arviointityötä. Päätösten lapsivaikutusten seurausvaikutuksia voidaan pitää kauaskantoisina ja koko yhteiskuntaan heijastuvina – tämän päivän vaikutukset lapsiin ovat tulevaisuuden vaikutuksia koko yhteiskuntaan. Suomessa ihmisvaikutusten arviointiin, johon lapsivaikutukset kuuluvat, liittyviä oppaita ovat laatineet mm. Stakes eli nykyinen THL (2006), oikeusministeri (2007) ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2016) sekä kuntaliitto (2011).

Selvitys lapsivaikutusten arvioinnista

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla) on vuonna 2019 tehnyt selvityksen lapsivaikutusten arvioinnin nykytilasta ja kehitystarpeista säädösvalmisteluissa sekä poliittisessa päätöksenteossa Suomen kunnissa ja valtionhallinnossa. Selvityksen mukaan lapsivaikutusten arvioinnissa valtionhallinnossa ja kuntatasolla on paljon kehitettävää. Kunnissa tehdään merkittäviä lapsiin ja nuoriin suoraan ja välillisesti vaikuttavia päätöksiä opetus- ja varhaiskasvatuspalveluista liikennejärjestelyihin. Itlan selvityksessä käy ilmi, että kunnista löytyy tietoisuutta ja halua lapsivaikutusten arviointiin, mutta käytännön edellytyksissä ja toiminnassa on puutteita. Kuntien strategioissa voidaan mainita lapsiin liittyviä tavoitteita, mutta ne ovat tasoltaan yleisiä eikä niiden toteutumista tai vaikuttavuutta seurata jälkikäteen. Lapsivaikutusten arviointi koetaan kunnissa usein raskaaksi ja vaikeaksi. Monissa kunnissa on myös epätietoisuutta lapsen oikeuksien sopimuksesta sekä sen sisällöstä ja merkityksestä.

Viisi askelta lapsivaikutusten systemaattiseen arviointiin

Itlan selvityksessä on esitetty viisi kehitysaskelta kunnille lapsivaikutusten arvioinnin systemaattisen toimintatavan rakentamiseksi.

1. Yksittäisistä vaikutuslajeista ihmisvaikutusten arviointiin
Lapsivaikutusten arvioinnin ongelmat palautuvat yleisiin poliittisen päätöksenteon vaikutusarvioinnin ongelmiin. Näin ollen lapsivaikutusten arviointia edistetäänkin parhaiten osana koko arviointikulttuurin ja erityisesti ihmisvaikutusten arvioinnin kehittämistä.

Yhteiskuntatieteellisellä osaamisella voidaan tukea ihmisvaikutusten arviointia päätöksenteossa.

2. Yksittäisten päätösten arvioinnista kokonaisuuksien arviointiin
Lapsivaikutusten arvioinnin tekemiseen tarvitaan laaja-alaista tutkimustietoa lapsiin kohdistuvista vaikutuksista. Yksittäisten päätösten arvioinnin ohella on keskeistä tarkastella myös laajempia ilmiö- ja politiikkakokonaisuuksia lasten näkökulmasta.

3. Päätösesitysten arvioinnista politiikkavaihtoehtojen arviointiin
Lapsivaikutusten arvioinnissa tulisi käsillä olevan päätösehdotuksen vaikutusten lisäksi arvioida vaihtoehtoisia toteutustapoja ja ohjauskeinoja. Arviointi tulisi tehdä siinä vaiheessa, kun on vielä mahdollista arvioida toteutusmallien eri vaihtoehtoja. Lisäksi lapsivaikutusten arvioinnin pitäisi integroitua osaksi kaikkia päätöksenteon prosesseja.

4. Ennakkoarvioinnista lapsivaikutusten seurantaan
Merkittävässä päätöksissä tulisi ennakkoarvioinnin lisäksi päätökseen lisätä systemaattinen seurannan prosessi, jossa päätöksen lapsivaikutuksia seurataan määritellyn ajan kuluessa. Näin päätöksiä voidaan tarvittaessa korjata saadun tiedon pohjalta. Tästä käytännöstä seuraa myös se, että muutokset aikaisempiin päätöksiin voidaan tehdä todettujen vaikutusten pohjalta.

5. Asiantuntijoiden kuulemisesta lasten osallistamiseen
Lasten osallistuminen on oleellinen ja kiinteä osa lapsivaikutusten arviointia. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa lasten ja nuorten kuulemisen ja näkemyksien huomioon ottamisen heitä koskevissa asioissa. Kunnissa lapsivaikutusten arviointi ja siihen kuuluva lasten osallistuminen voidaan toteuttaa yhteistyössä koulujen ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa.

Lähde: Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. 2019. Selvitys lapsivaikutusten arvioinnista.

Johtopäätökset

Aloitteen mukaista ihmisvaikutusten käyttöönottoa edistetään kaikissa päätöksenteon vaiheissa: ennakkoarvioinnissa, toimeenpanovaiheen aikaista prosessiarvioinnissa sekä seuranta-arvioinnissa, joka tehdään jälkeisarviointina päätöksen vaikutuksista. Lapsivaikutusten arviointia ei kuitenkaan tule irrottaa muista ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin kokonaisuudesta. Näin varmistetaan, etteivät yksittäiset arvioinnit jää irrallisiksi vaan ne palvelevat läpileikkaavana koko päätöksenteon prosessia aina valmistelusta asioiden käytännön toteutukseen asti.

Kaupunginjohtajan johtoryhmässä 25.5.2021 käydyin keskustelun perusteella toimialat kehittävät ihmisvaikutusten arviointikäytäntöään seuraavien vaiheiden avulla:

- hankitaan koulutusta ihmisvaikutusten tunnistamiseksi valmistelussa, päätöksenteossa ja seuranta-arvioinnissa
- tunnistetaan päätökset, joissa ihmisvaikutusten arviointia tarvitaan
- osallistetaan vaikutusten kohteena olevia ihmisiä mm. järjestämällä keskustelu- ja informaatiotilaisuuksia
- kehitetään päätöksenteon valmistelua siten, että ihmisvaikutusten arvioinnista kehittyy vakiintuva osa päätöksentekoprosessia 1.8.2021 alkavan valtuustokauden aikana
- kehitetään sähköisiä työkaluja arviointia varten

Esittelijä

Kaupunginjohtaja

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuustolle, että

- kaupunginvaltuusto merkitsee sivistyspalveluiden ja sosiaali- ja terveystyöpalveluiden valtuutettu Sirpa Hagsbergin ym. valtuustoaloitteeseen antaman selvityksen tiedoksi.

- valtuutettu Sirpa Hagsbergin ym. valtuustoaloite merkitään loppuun käsitellyksi.

Päätös

Kaupunginjohtajan ehdotus hyväksyttiin.